No. 12 Vrijdag 20 Maart 1908 8ste Jaargang

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN, 21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG."

Inhoud van dit nummer.

E. K. G. ROSE.

Den 13den dezer overleed te 's-Gravenhage de heer E. K. G. ROSE, wiens nagedachtenis door de Haagsche pers terecht geëerd wordt als die van een beminnelijk en verstandig weldoener op zoo menig maatschappelijk gebied. Ook **OOST EN WEST** zal zijner altijd met groote waardeering en dankbaarheid blijven gedenken. Hij behoort mede tot de oprichters der Vereeniging, bleef trouw belang stellen in haar streven en nimmer werd bij hem tevergeefs om raad of hulp aangeklopt in het belang onzer Indiën.

MEDEDEELINGEN.

I. Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

A.

HOOFDBESTUURSVERGADERING te 's Gravenhage, Heulstraat 17, te houden op ZATERDAG den 28sten MAART a.s. te 1½ uur n.m.

Punten van behandeling:

a. Punten sub 1°. t/m. 4°. Art. XV, 3e alinea der Statuten.

b. Voorstellen, betreffende de redactie v/h. Weekblad.

c. „ „ „ restaurant.

d. Voorstel om bij de begrooting een post uit te trekken voor steun aan vereenigingen, die in gelijke richting werken als de onze, en aan Commissies voor Indische belangen en noodlijdenden.

B.

Zooals reeds in Weekblad No. 10 werd herinnerd, zijn — volgens rooster — aan de beurt van aftreding de heeren:

E. A. H. VAN DER HEIDE,
Prof. Mr. J. E. HEERES,
F. T. SCHRöDER

en de dames:

M. TEN BOSCH—BOSSCHER,
N. VAN ZUYLEN—TROMP.

Sedert ontvingen wij tot onzen grooten spijt uit Amsterdam het bericht, dat de heer Van der Heide tot zijn leedwezen, om gezondheidsredenen, zich genoodzaakt ziet zijn ontslag aan te bieden als lid van het Hoofdbestuur.

Ook mevrouw Van Hengst—Haus te Apeldoorn zag zich wegens verhuizing helaas genoopt uit het Hoofdbestuur te treden.

Zie vervolg mededeelingen op pag. 2.

Uit het Sintangsche.

Door den Panembahan van Sintang, die aan de overzijde van het Europeesch etablissement aan de Kapoeas-rivier verblijf houdt, was de hulp ingeroepen van het garnizoen, dewijl er berichten gingen, dat er onrust broeide bij zijne onderhoorigen, zoodat zijn leven gevaar liep. Den avond van dien dag vertrok een sergeant met 25 man een paar uur de rivier op naar de verdachte Dajaksche kampong, om het verblijf van den vorst te bewaken. Den daaropvolgenden middag laat kwam de sergeant terug met een hoop wapens en eenige gevangenen. Hij had in den nacht een kampong overvallen, in welke zich een dertigtal zwaar gewapende Dajakkers bevonden. Die kampong, zoo luidde het gerucht, zou zich met drie andere op 30 Januari vereenigen tot een aanval op den Radja, dien zij haatten. Op die tijding vertrok de kapitein Timmer met 25 man drie uur de rivier af om die aangesloten Dajakkers te verrassen en tot inkeer te brengen. Niemand vermoedde, dat Dajakkers van de kampong Blitang onze soldaten zouden durven aanvallen. De kapitein noemde zijn tocht ook maar een patrouille. Doch wat schrik, toen in den nacht van 6 Februari het lijk van den kapitein, geheel uitgeschud, van alles beroofd, per sampang te Sintang werd aangebracht. Reeds drie dagen was het geleden, dat hem de slag getroffen had. De twee soldaten, die het lijk medebrachten, vertelden dat zij dadelijk bij aankomst verraderlijk waren overvallen, en de kapitein bij het eerste schot dood was neergevallen. Hij heeft drie schoten gehad, het eerste door den rug naar het hart, nog een in den rug, en een armschot. Met hem zijn twee soldaten gevallen, die met pieken en klewangs waren afgemaakt. Vijf zijn er gewond. Met zeer veel moeite, zich dapper werende, hebben drie soldaten met eenige Maleiers het lijk van den kapitein naar de rivier gedragen.

De luitenant Van Hasselt ging zoo spoedig mogelijk met 25 man van het garnizoen te Sintang, en 40 Maleiers van den Radja onze manschappen te hulp, die onder leiding van den fourier, schoon zelf gewond, tegenover de Dajakkers hadden stand gehouden. De Poenan, die den luitenant Van Hasselt naar Blitang had vervoerd, ging tegelijkertijd naar Pontianak om versterking te halen. Een kapitein, een luitenant en 52 man van het garnizoen te Pontianak begaven zich onverwijld rechtstreeks naar Blitang, dra gevolgd door den Majoor en den Resident. De garnizoensdokter van Sintang, die ook naar Blitang was gegaan, kwam Zondagavond (9 Februari) met de gewonden en het verder gevolg van den kapitein Timmer terug. Zij zagen er uitgeput uit, hadden ook in dagen niets gegeten. Zij hadden allen hunne wapens behouden. De fourier moet zijn troepje kranig bijeen gehouden hebben.

Lezing over de Zending.

Het Haagsche Comité tot bevordering der Zending in N.-Indië hield verleden week twee samenkomsten in het Paleis op den Kneuterdijk, welke werden bijgewoond door H.H. M.M. de Koningin en de Koningin Moeder en door een talrijk gehoor van belangstellenden.

Voor de eerste dezer lezingen, op Dinsdag 11 Maart gehouden, ontving ook de presidente van *Oost en West* eene uitnoodiging.

De zitting werd door Ds. Cramer met gebed geopend. Daarna sprak Dr. J. W. Gunning op zeer pakkende wijze over „de beteekenis van de Christelijke Zending voor onze Koloniën". Hij beweerde, dat die beteekenis van zoodanigen aard is, dat de Zending recht heeft op de algemeene sympathie en zelfs een nationale zaak mag worden genoemd.

In het kort kwam zijn welsprekend betoog hierop neder: Door de verbeterde verkeersmiddelen is de aarde veel te klein geworden, dan dat men de opdringende beschaving zou kunnen tegenhouden. Het animistisch heidendom is dus ten ondergang gedoemd en het sterven nabij.

Wij staan voor de keus om deze dingen hun gang te laten gaan, d. w. z. aan den Islam terrein over te laten, of dezen volken het Evangelie te brengen. Spr. wil van den Islam geen kwaad zeggen; men zal hem natuurlijk, en niet ten onrechte, voor bevooroordeeld houden. Maar hij wil slechts op twee punten wijzen. Vooreerst de inferieure positie der vrouw onder Mohammedanen, blijkende uit 't toelaten der polygamie en de gemakkelijke echtscheiding; deze achterstelling der vrouw is een ernstige hinderpaal tegen alle dieper gaande beschaving. In de tweede plaats op het feit, dat een orthodox Mohammedaan niet mag gehoorzamen een niet Mohammedaansch vorst of vorstin.

Het door den tweeden spreker, dr. N. Adriani, gesprokene, zich aansluitend aan de woorden van den heer Gunning, hield zeer belangrijke mededeelingen in betreffende 't Zendingsveld in Midden-Celebes. In 1893 is daar de zending begonnen. Het Ned. Zendelinggenootschap had toen voor dit land, dat bijna zoo groot is als Nederland, slechts één zendeling beschikbaar, den heer A. C. Kruijt. Het land is daarenboven zeer bergachtig, zwaar beboscht en dun bevolkt, dus zeer moeilijk te bereiken, bijna uitsluitend te voet. Anderhalf jaar na den heer Kruijt kwamen de spreker en zijn vrouw te Posso, op Midden-Celebes, aan, met de opdracht van het Ned. Bijbelgenootschap om alle taalkundig werk, dat voor de Zending noodig zou zijn, te verrichten, zooals het vervaardigen van schoolboeken, van de boeken noodig voor het godsdienstonderwijs, de Bijbelvertaling en de hulpmiddelen ter bestudeering der taal, zooals spraakkunst, woordenboek en taalkundige opstellen, 't geen hen beiden in nauwe aanraking bracht met de bevolking, die zij leerden waardeeren en liefhebben.

Opmerkelijk is zeker, dat in het gebied, waar de Zending invloed had, de overgang tot Nederlandsch onderdaan door de Toradja's met groot vertrouwen in de Ned. Reg. werd doorgemaakt. De landstreken, die buiten den invloed der Zending waren, hebben verzet geboden, daar zijn ook ettelijke tientallen Toradja's gesneuveld; binnen den invloedssfeer der Zending is geen enkel schot gelost en geen man gewond of gedood.

De heer Adriani eindigde met te zeggen:

„Ontneemt men den Toradja een deel van zijn verleden, men wete wel wat men hem voor de toekomst schenkt. Laat het welvaart zijn, ook de Toradja kan bij rijst alleen niet leven."

Deze samenkomsten, door Ds. Welter met een dankzegging besloten, zullen ongetwijfeld veel bijdragen tot het vermeerderen en verspreiden van de kennis van het zendingswerk in onze koloniën.

II. Van de Afdeeling LEIDEN:

Verslag van het in de Afdeeling verrichtte gedurende 1 Januari 1907 tot 1 Januari 1908.

Als het belangrijkste feit, onze afdeeling betreffende mag wel in de eerste plaats genoemd worden de in de vorige jaarsverslagen steeds in uitzicht gestelde en in het voorjaar van 1907 tot stand gebrachte tentoonstelling van Nederlandsch-Indische en wel voornamelijk *Sumatraansche* kunstnijverheid. Het besluit daartoe werd genomen in een samenkomst van ons bestuur en dat der Leidsche Kunstvereeniging, en zulks nadat laatstgenoemde het lokaal dier Vereeniging op de Steenschuur tegen billijke voorwaarden voor die expositie ter beschikking had gesteld. Er werd toen met het Gemeentebestuur van Delft, de Naamlooze Vennootschap „Boeatan" te 's-Hage en eenige andere personen, die zoodanige voor deze tentoonstelling geschikte voorwerpen bezaten, gecorrespondeerd, met het aangename resultaat, dat deze zich tot tijdelijken afstand van het gevraagde bereid verklaarden. Tevens werd het door „Boeatan" uitgezondene tegen daarvoor vastgestelde prijzen te koop gesteld.

Aldus konden een 202-tal artikelen worden geëxposeerd, waaronder zeer mooie en waardevolle, en nagenoeg alle uit verschillende deelen van het eiland Sumatra afkomstig.

De tentoonstelling zelve duurde van 26 Januari tot 5 Februari en werd door 314 personen bezocht.—

Aan haar werden door de pers, met name het „Koloniaal Weekblad" en het „Leidsche Dagblad" vleiende artikelen gewijd en zij had voor onze afdeeling nog dit gunstige resultaat: dat zich tijdens en kort na haar duur ± 30 nieuwe leden aanmeldden.

Wordt nu hierbij gevoegd, dat door inning van entréegelden, verkoop van catalogi en een percentage van den prijs van het verkochte (er werd voor ± *f* 93 verkocht) de kosten nagenoeg geheel gedekt werden, dan mag onze afdeeling zeker met groote voldoening op die tentoonstelling terugzien. Een herhaald woord van grooten dank jegens allen, die tot dat succes hebben bijgedragen, mag dan ook in dit verslag niet achterwege blijven.

Wat nu dit ledenaantal betreft, tegen de vele toegetredenen staan slechts enkelen die bedankten, zoodat het aantal, dat op 1 Januari 1907 26 leden w.o. 2 donateurs bedroeg, op 1 Januari 1908 was gestegen tot 50 leden, w.o. 2 donateurs.

De financieele toestand is alleszins gunstig; een vrij belangrijk bedrag kon toch op nieuwe rekening worden overgebracht.

Voorts heeft het Bestuur zich aangevuld met een zesde lid, waartoe benoemd werd de Heer Moreu.

Ten slotte werd door twee personen de bemiddeling van het afdeelingsbestuur ingeroepen, ten einde in een passende betrekking in O. I. te kunnen worden geplaatst, in welke beide zaken het noodige werd verricht.

De secret. (w. g.) Ed. RIJKE.

LEIDEN, 29 Februari 1908.

Geldelijke verantwoording over het jaar 1907.

ONTVANGSTEN.

Jan.	1	Saldo in kas	*f*232	26½
Febr.		Contributie 1907	- 79	50
		Van Secretaris 10% van *f* 93 der op de Tentoonstelling verkochte goederen	- 9	30
		Rente 1906	- 6	69
Maart		Contributie 1907	- 21	
Juli	17	Postw. van penningm. Haag, contr. Dr. J. D. E. Schmeltz '07	- 1	50
Nov.	11	Van Mr. E. Rijke, secr., aan geïnde entrées Tentoonst.	- 9	50
			*f*359	75½

UITGAVEN.

Febr.	2	Sijthoff voor drukken Catalogus Tentoonstelling, enz.	*f* 14	85
„		Rekening-Pommé, werkzaamheden Tentoonstelling	- 16	96
„		Assurantie-goederen van de Tentoonstelling f 4.72 + f 3.30 aan diverse kleine uitgaven	- 8	86
„		Bedienden Sijthoff, v. Rossum du Chattel voor werkzaamh., brengen, opzetten, halen vitrines	- 4	
„		Penning. Gonggryp Contrib. 40 leden à f 0,50	- 20	
„		Snabel innen contributiën	- 4	
„		Locaalhuur en verwarming 14 Februari	- 3	25
„		Secret. voor uitgaven transp. enz. Tentoonstelling	- 25	51
„		Terugbetaald aan mejuffr. J. A. Swaan, ten onrechte betaalde contributie 1907	- 1	50
„		Porto's	- 0	40
Maart	1	Secr. Penningm. Schimpf, postwissel 10 leden à f 0.50, 1907	- 5	
		Iterson innen contrib. 1907	- 0	50
		Locaalhuur verg. 28 Febr. '07	- 3	25
		Porto	- 0	20
Nov.	11	Secret. Mr. E. Rijke, reiskosten enz. vergadering Nijmegen	- 6	80
„		Idem, diverse porto's	- 1	90
„		Portos	- 0	10
„		Saldo in kas	-242	67
			*f*359	75

LEIDEN, 6 Januari 1908.

(w. g.) P. E. SCHOTEL,
Penningmeester.

PERSKRONIEK.

INHOUD: Het jongste *persdelict* in Indië door de Ned. Pers in afkeurenden zin besproken. — Het optreden des heeren Douwes Dekker door de *N. Arnh. Crt.* geprezen, door de *Nieuwe Courant* afgekeurd. — De *Nieuwe Courant* raad gevende op het gebied van decentralisatie en landrenteregeling. — *Het Vaderland* over de mislukte Rameh-cultuur-onderneming in de Lampongs. — De *N. R. Crt.* over de Suikerkwestie. — Het *Handelsblad* en de door Mr. D. Fock te houden koloniale voordracht te Parijs.

Het telegram aan *De Avondpost*, volgens hetwelk de heer K. Wijbrands, hoofdredacteur van het N. v/d D. v. N. I., vervolgd wordt wegens overneming der Wekker-artikelen, heeft natuurlijk in onze pers heel wat commentaar in afkeerenden zin uitgelokt, te meer daar dit gevolgd werd door een draadbericht aan *Het Vaderland*: dat de *Javabode* het denkbeeld aangeeft, om dien heer en tegelijk de hoofdredacteur van het *Bat. Nieuwsblad*, den heer Hooyer, maar te verbannen.

De *Nieuwe Courant* merkt naar aanleiding van het laatste op: „Het recept moet voor couranten, die onder zware concurrentie lijden, wel iets onweerstaanbaar bekoorlijks hebben."

Aan *Het Vaderland*, dat die vervolging een groote *blunder* zou vinden, komt het wenschelijk voor, dat het Departement van Koloniën afdoende inlichtingen verschaffe: of wij hier te doen hebben met een groteske ruzie tusschen dagbladredacteuren dan wel met mogelijke ernstige voornemens der Indische Regeering. Zoo die inlichtingen niet dadelijk gegeven kunnen worden, kan er om opheldering naar Buitenzorg geseind worden, meent het blad terecht.

* * *

De *N. Arnh. Courant* neemt het voor den heer Douwes Dekker, den schrijver in *Das Freie Wort*, op. Het blad keurt het in hem goed, dat hij de geheele wereld de „schande" van Nederland voorhoudt, „wetend dat dit het beste middel is om zich in Nederland gehoor te verschaffen, waar elke andere weg om gehoord te worden hem was afgesneden". En zij verdedigt hem tegen zijn aanvallers in de Nederlandsche pers.

De *Nieuwe Courant* echter noemt het verfoeilijk, wanneer een Nederlander, zonder zelfs den afloop van het onderzoek, hetwelk onmiddellijk na het aan de groote klok hangen dier schandalen is gelast, af te wachten, deze in opruiende taal aan den buitenlander gaat mededeelen. En bovendien er nog een geheel weefsel van leugens als toelichting aan vasthecht.

Verfoeilijk is het en dom. Want al moge te verwachten zijn, dat een voor zijn vaderland in het algemeen schadelijken indruk door het verspreiden van dergelijke schandalen en leugens in het buitenland zal worden gewekt, zoo kan niemand, met eenig verstand begaafd, zich inbeelden, dat ginds in Duitschland of elders, eenige ernstige beweging zou kunnen ontstaan om eens orde op de zaken in Nederlandsch-Indië te gaan stellen.

De goede Duitscher, die *Das Freie Wort* leest, zal zich even „lekker" verontwaardigd gevoelen bij de lezing van Dekker's fulminante bladzijden en 't hoofd schudden over de verkeerdheid der „Mijnheers". Het ook prettig vinden, dat het niet enkel in zijn koloniën is, dat er schandalen gebeuren. Maar daarmee zal het ook uit zijn. Hij zal het blaadje omslaan en aan een volgend artikel beginnen. Zóóveel beter dan wij is hij niet.

* * *

De *Nieuwe Courant* vindt de uitkomsten der Indische Decentralisatiewet al héél teleurstellend; zij zegt:

„Den 17en April a.s. zal het drie jaar geleden zijn, dat aan de Indische Decentralisatiewet van 1903 een begin van uitvoering werd gegeven door de opening van de eerste zitting van den Bataviaschen Gemeenteraad.

Sedert dien dag is in Indië op het gebied van de decentralisatie heel wat geschied. Officiëel althans. Behalve in de groote steden van Java, zijn in de voornaamste plaatsen, beide van dat eiland en van de Buitenbezittingen, gemeenteraden gevormd; op Java hebben de gewesten, gewestelijke raden gekregen. Deli heeft een afdeelingsraad. Een liberale kiesordonnantie is uitgevaardigd en in dit najaar zullen de ingezetenen, in die ordonnantie aangewezen, voor de eerste maal ter stembus opgaan om vertegenwoordigers in de raden te benoemen.

Men zou zeggen, dat het decentralisatiewerk hiermede reeds een heel eind op streek is.

In theorie is dit juist; in de practijk minder.

In de practijk — algemeen, durven wij zeggen, is men het hierover eens — is het in de gemeente- en andere raden van Indië, een dooie, vervelende boel. Leven gaat er niet van uit; de zaken gaan er wegens hun arbeid niet beter om. Het eenige wat men gekregen heeft is een aantal ambtelijke complicaties, quaesties, wrijving en rompslomp."

Ten slotte geeft het blad den raad:

„Wij meenen, dat het wel heel goed zou zijn, dat bij de ophanden zijnde eerstvolgende vervulling van een der vacatures in den Raad van Indië — welker aantal het bedanken van den vice-president jhr. O. van der Wijck nog onlangs is komen vergrooten — werd omgezien naar een man gelijk wij beschreven, zoo noodig — neen, liefst — buiten den kring der Indische administratie genomen. Juist met het oog op het boven omschreven belang, het decentralisatiewerk, lijkt ons dit van veel beteekenis; en heeft men niet in de uitzending van Mr. De Meester, indertijd vooral met het het oog op een speciaal onderdeel der Indische huishouding, de comptabiliteit, in den Raad van Indië benoemd, een gelukkig antecedent? Moge dan ook nu de Regeering haar oog laten gaan over de zeer bekwamen hier te lande, die, met degelijke kennis van onze en van de Indische staatsinstellingen en verhoudingen toegerust, tevens de krachtige hand en den frisschen geest bezitten om de zoo gewenschte bestuurshervorming ten nutte van Indië te doen slagen."

Zou zoo iemand in Indië niet te vinden zijn?

* * *

Aan het door den heer C. J. Hasselman in *De Indische Gids* gepubliceerde artikel over de nieuwe landrente-regeling (Indisch Staatsblad 1907 no. 277) voor Java en Madoera, met uitzondering van de Vorstenlanden en van de Preanger Regentschappen, voor welk laatste gewest reeds in 1896 (S.blad no. 126) een regeling was afgekondigd, wijdt de *Nieuwe Courant* eene bespreking, waarbij zij de opmerking maakt:

„Hoewel wij het met den schrijver volkomen eens zijn, dat met de invoering van de nieuwe regeling geen verhooging van de landrente mag worden beoogd en alleen moet worden gestreefd naar een meer billijke verdeeling, zoo meenen wij toch niet onopgemerkt te moeten laten het feit, dat tengevolge van die regeling de belasting alleen in de Preanger ondanks angstvallige zorg tegen opdrijving toch is gestegen met *f* 194.657 en dat het zich daarom laat aanzien, dat de uitgaven voor de invoering der regeling ruim zullen worden gedekt door de hoogere belasting."

Ten slotte zegt het blad:

„De voorstellen van den heer Hasselman verdienen gehoord en gesteund te worden; daarom hebben wij gemeend daarop bijzonder de aandacht te moeten vestigen en wij eindigen gaarne met het slotwoord van den schrijver:

„En moge langs dezen weg, zoo bij bestuursambtenaren als bij de bevolking — en wij zouden er gaarne bijvoegen bij regeering en opperbestuur — de overtuiging gevestigd worden, dat in zake landrente de pennestrijd over de beginselen thans als geëindigd kan beschouwd worden, dat de periode van overwegen voorbij is en dat eindelijk een tijdperk is aangebroken, dat zich zal kenmerken niet door woorden maar door daden.""

* * *

Over de zoo jammerlijk mislukte Rameh-cultuuronderneming in de Lampongs schrijft *Het Vaderland*:

„En nu, nadat de Maatschappij nog geen twee jaren heeft bestaan, zien wij de liquidatie aangekondigd.

Dat de zaak schipbreuk heeft geleden door de moeilijkheid, om steeds te beschikken over goede werkkrachten, zal wel één der oorzaken zijn van haar val.

De Lampongers zijn, om een huiselijk spreekwoord te bezigen, liever lui dan moe. De immigratie van Javanen in het zóó vruchtbare, maar nog weinig baten opleverende gewest, heeft nog altijd op veel te kleine schaal plaats gehad.

Waar duizenden arbeiders noodig zouden zijn, werden niet dan enkele honderden ingevoerd.

Maar om aan het bezwaar, de moeilijke beschikking over geschikte werkkrachten, het hoofd te kunnen bieden, zijn noodig ondernemers, die aan kennis van zaken paren kalmte en bezadigdheid, eigenschappen, waarover Mr. Dijkstra blijkbaar niet had te beschikken.

Deze ondergang van een onderneming, welke, mits krachtig bestierd, had kunnen slagen, heeft weer voor langen tijd den vooruitgang van het zoo vruchtbare gewest achteruitgezet. Financiers zullen zich, terecht, ernstig bedenken, vóór zij weer kapitaal aan eenige onderneming in de Lampongs zullen wagen."

* * *

De *Nieuwe Rott. Crt.* wijst in een uitvoerig artikel nog eens op den stand der suikerkwestie, besluitende met de woorden:

„Doch om kort te gaan, wat doet het er toe, of de Russische suiker met of zonder premie haar geboorteland verlaat? Die suiker is precies gelijk aan alle andere, welke de wijde wereld ingaat; alleen door hare hoeveelheid oefent zij op den marktprijs een drukkenden invloed uit. Zoodra aan den omvang van dezen uitvoer een band is aangelegd, is zijn invloed op den algemeenen marktprijs ingetoomd. Men zou in 1902 misschien het universeele stelsel van uitvoerpremies hebben kunnen laten bestaan, mits men zich algemeen verbonden had tot bepaalde niet te overschrijden uitvoercijfers. Dan zou de Brusselsche conventie een heel anderen inhoud hebben gehad en toch haar doel hebben bereikt. Maar... zoo iets ware denkelijk practisch alleen mogelijk geweest in Rusland met zijn autocratisch staatsbestuur; zoo iets komt niet overeen met het vrije landbouwbedrijf en de vrije nijverheid der Westersche volken. Hier brengt de vrijheid mede, dat de voortbrenging elastiek is, als het ware, en dat noch de binnenlandsche consumptie noch de uitvoer van voren af aan cijfers wordt geketend, die in een ministerieël bureau worden uitgebroed.

Onze Tweede Kamer — dit was het laatste woord van onzen zegsman — keure de toetreding van Rusland goed. Deze is een prachtige overwinning voor de conventie, en een nieuwe steunpilaar voor den bloei onzer suikerindustrie, in de koloniën evengoed als in Europa."

* * *

Deelde het *Alg. Handelsblad* onder 't opschrift:

Internationale Koloniale Conferentie.

reeds mede, dat de oud-minister van koloniën, Mr. D. Fock, in den loop dezer maand voor de leden der Ligue Coloniale Française een voordracht zal houden over de in Nederlandsch-Indië gevolgde politiek, thans onleent dat blad aan de Dépêche Coloniale, dat deze derde conferentie den 24en Maart a.s. te 9 uur des avonds zal plaats hebben in de zaal van de *Société de Géographie* te Parijs, onder voorzitterschap van den Franschen oud-minister van oorlog Eugène Etienne. De Nederlandsche gezant en de voornaamste vertegenwoordigers der koloniale wereld zullen hierbij tegenwoordig zijn.

De heer Gustave Binger geeft in een bijschrift op vorenstaande mededeeling als het ware eene inleiding van den heer Fock en het te behandelen onderwerp.

Wat het laatste betreft, blijkt het ondanks de welwillende woorden van den heer Binger over het in omvang kleine, maar door de activiteit van zijn volk groote Nederland en het „merveilleux empire colonial" van Nederland wel nuttig, dat ook in Fransche koloniale kringen een gezaghebbende stem zich laat hooren over ons koloniaal bestuur," meent het *Handelsblad*.

Uit de O.I. Mail.

Atjeh-onderzoek.

Naar aanleiding der vele tegenstrijdige berichten, welke betreffende het in Atjeh te stellen onderzoek, bij de Indische pers de ronde doen, merkt het *Nieuws v/d Dag v. N.-I.* op:

„Op het laatst zal nog blijken, dat er niets gebleken is; dat Wekker niet bestaat; dat Atjeh niet bestaat; dat G. G. Van Heutsz eene reïncarnatie van den Zonnegod is; dat de leden der Tweede Kamer mythische figuren zijn uit de Bhagavad Ghita; dat Van Daalen moet gehandhaafd blijven en dat de *Javabode* vooruit heeft gezegd, hoe het zou afloopen.

Dat komt omdat men naar *schuldigen* zoekt en niet naar begane *fouten*."

* * *

Sintang.

Van den Militairen Commandant der Westerafdeeling van Borneo is onder dagteekening van 8 Februari het volgend telegram te Batavia ontvangen:

„Naar aanleiding onlusten Sintang gisteren een kapitein, een luitenant, 51 minderen en een ziekenoppasser derwaarts gedirigeerd; ik vertrek heden met Resident."

* * *

Belastingen ter Sumatra's Westkust.

„'t Zal er dan toch eindelijk en ten langen leste toe komen. Den 2en Februari zijn de besluiten geteekend tot opheffing der gouvernements koffiecultuur en verplichte levering in Sumatra's Westkust en Tapanoeli, alsmede tot invoering van een directe bedrijfsbelasting, een en ander ingaande op 1 Maart.

Zullen de pessimisten gelijk krijgen, die voorspellen, dat de invoering der belasting het sein zal zijn voor nieuwen strijd?" vraagt de *Deli-Courant* van 17 Februari j.l.

Naar ons meer dan eens door personen, die dit weten kunnen, werd verzekerd, zal er geen sprake van verzet zijn, doch alles geregeld zijn gang gaan.

* * *

Rayons van suikerfabrieken.

Volgens telegrafische mededeeling uit Batavia, dd. 15 Februari, aan het *Soer. Hbld.*, is de regeering doende, om voor elke suikerfabriek rayons vast te stellen, tot tegengang van het streven der suikerindustrie om boven het toegestane maximum van den aanplant te gaan door middel van contracten met de bevolking.

* * *

In de *Javabode* lezen wij:

De Chineesche school.

Bij rondschrijven is door den ass.-resident te Batavia kennis gegeven aan de Chineesche autoriteiten en ook aan de schoolvereeniging Tiong Hwa Hwee Kwan, van het reeds door ons medegedeelde voornemen der regeering om — zoowel hier ter stede als te Semarang en te Soerabaja — in den loop van dit jaar lagere scholen voor Chineesche kinderen te openen en wel in de centra der Chineesche wijken. De onderwijzers zullen zijn Europeanen en de te volgen leermethode, die van de Europeesche lagere scholen. De Maleische taal zal niet onderwezen worden, wel de Hollandsche en later ook de Engelsche. Het schoolgeld zal gelijk zijn aan dat der Europ. scholen voor lager onderwijs.

Verzocht wordt nu, te willen mededeelen of er, naar het oordeel der aangeschrevenen, kans bestaat dat vele Chineesche kinderen deze scholen zullen bezoeken en op hoeveel het aantal leerlingen aanvankelijk zal moeten worden geschat.

Voor nadere inlichtingen worden Chineesche ouders verwezen naar de heeren Lie Koen Tjoe op Patekoan, Tan Tjong Long en Lauw Giok Lan.

Wij vreezen, dat ons hoofd van plaatselijk bestuur weinig afdoende inlichtingen op zijne vraag zal bekomen. De heeren van de Tiong Hwa Hwee Koan zullen bezwaarlijk cijfers kunnen noemen en zeker niet vóór het einde der maand, zoo zij er al toe bereid zijn om de concurreerende gouvernem.-scholen door informaties te steunen.

Het gouvernement had er wat eerder bij moeten zijn, dunkt ons, bijvoorbeeld vóórdat een particuliere Chineesche schoolvereeniging was opgericht, vindt de redactie van bovengenoemd blad.

* * *

Desa onderwijs en vexatiën.

In de *Locomotief* wordt sedert eenigen tijd van gedachten gewisseld over het desa-onderwijs en den daarvan te verwachten invloed op den economischen toestand der Inlandsche bevolking.

Vooral hetgeen Pl. daarover in het midden brengt en bracht, achten wij zeer de aandacht waard. Met overtuiging heeft deze schrijver betoogd, dat alle pogingen om landbouw, veeteelt, visscherij e. t. q. uit hun verval op te heffen, noodwendig zouden moeten falen, wanneer niet tegelijkertijd het volk door onderwijs ontvankelijk zou worden gemaakt voor de voorgenomen economische verheffing.

Gebrekkige ontwikkeling van de groote massa gaat overal ter wereld gepaard aan een laag peil van den economischen toestand; zoo ook hier. En wanneer het eerste niet wordt opgebeurd, baat het niet, of men zijn schouders wil zetten onder het tweede.

En sprekende over een der voornaamste oorzaken van den voozen toestand van het Inlandsche volksleven: de vexatiën van de hoofden, beaamt de schrijver ten volle, dat hierin krachtig naar verbetering dient te worden gestreefd en ook sinds lang gestreefd wordt, maar dat het niet zoo eenvoudig is, als het sommigen wel lijkt om „de Inlandsche bevolking tegen willekeur van wie ook" te beschermen, gelijk artikel 55 van het Regeeringsreglement toch imperatief voorschrijft.

Terecht merkt hij hieromtrent op:

„Om knevelarijen tegen te gaan, dient men dezen eerst te kennen. De bevolking draagt ze lijdelijk, daar zij bevreesd is, dat het haar zal worden ingepeperd als zij haar aanklacht openlijk indient. De door eeuwen van overheersching ingetrapte vrees moet eerst worden weggenomen.

Millioenen Inlanders moesten worden geadministreerd door een handjevol ambtenaren, hetgeen slechts doenlijk was door gebruik te maken van den eerbied en de vrees van den Javaan voor zijn hoofden. Afdoender maatregel was niet denkbaar, voornamelijk bij een gedwee en lijdzaam volk als het Javaansche, doch tevens werd de deur wagenwijd geopend voor willekeur en knevelarij.

De controleurs bij het binnenlandsch bestuur zijn te overkropt met administratieve bezigheden, dan dat zij voldoenden tijd kunnen vinden om zich veel in de desa's te vertoonen, en wanneer zij zulks doen, zien zij gewoonlijk door de oogen van hen begeleidende hoofden. Het doet ons leed, te moeten constateeren, dat er nog tal van ambtenaren zijn, die zich op zoo'n verheven standpunt stellen, dat de kleine man het zich niet in zijn hoofd haalt, vrijmoedig zijne klachten in te dienen. Indien zij zich meer met de bevolking konden bezig houden en haar voortdurend op minzame wijze onder het oog bracht, dat de regeering niet hebben wil, dat zij zich laat knevelen, en dat zij zich steeds tot hen kan wenden om hare klachten in te dienen, misschien zou zij dan langzamerhand den schroom laten varen en openlijk met hare bezwaren voor den dag komen. Gelukkig zijn ons ook vele B.B.-ambtenaren bekend, die steeds een open oog hebben voor de belangen van den kleinen man en de resultaten, die zij hebben verkregen, in zooverre die met hunne zeer drukke werkzaamheden mogelijk was, zijn de beste bewijzen, dat misschien in deze richting de oplossing van dit vraagstuk te vinden is. Het zijn hoofdzakelijk de willekeurige handelingen van de loerahs, waarvan de bevolking het meest te lijden heeft, doch wanneer deze lieden zich voortdurend gecontröleerd weten, zullen zij hunne slechte praktijken wel laten varen. Indien dit dan gepaard gaat met salariëering der dorpshoofden, zoodat zij niet meer hun inkomsten zelf behoeven te zoeken, wellicht is het dan mogelijk, dit kwaad geheel den kop in te drukken. Betere contrôle is alleen te verkrijgen door meerdere Europ. ambtenaren en brengt groote uitgaven met zich mede, wat natuurlijk eveneens het geval is met bezoldiging der dorpshoofden. De stand van de schatkist in aanmerking nemende, blijft dit voorloopig nog toekomstmuziek.

Het is een bekend feit, dat het knoeien met belastingen een fout is, waaraan zeer veel dorpshoofden zich schuldig maken en verscheidene maatregelen om dit zooveel mogelijk tegen te gaan, hebben schipbreuk geleden. Indien de kleine man echter lezen en schrijven kon, zou hij er zich van kunnen overtuigen, dat het bedrag, vermeld op zijn belastingbiljet, overeen kwam met de gestorte som. Met dit biljet in handen, zou hij er zich tegen verzetten meer te betalen dan noodig is. Nu legt hij zich gewoonlijk neer bij den eisch van zijn loerah. Ook in dit geval zou onderwijs een middel zijn om een deel der vexatiën te keeren. Doch zoolang de Javaan de expansie-politiek van Nederland zal hebben te betalen, zal er geen geld voor deze hoogst urgente verbeteringen te vinden zijn en zal de Javaan het slachtoffer blijven."

Het laatste gedeelte van Pl.'s betoog achten wij het minst gelukkige; de cliché-frase van den alles betalenden Javaan komt er te veel in doorschemeren.

Ontwikkel den *wong tjilik*, en zijn kinderen zullen zich leeren verzetten tegen de vexatiën hunner hoofden; tegen de uitzuigerijen van rasgenooten, Chineezen, Arabieren en Europeanen. Het opkomende geslacht zal leeren begrijpen, dat door meerderen ijver en meer beleid, grooter product van sawah en tegal kan worden verkregen, dat tijd geld is en dat niemand, die voor zijn brood wil werken, in deze kolonie armoede behoeft te lijden.

Dat Nederland en niet Indië de kosten tot instandhouding zijner koloniën behoort te betalen, dus de uitgaven voor leger en vloot voor zijne rekening moet nemen, wordt nog slechts op utiliteitsgronden en van moederlandsche zijde bestreden, maar dat de Javaansche pauper, die nog niet eens de voor hem te maken kosten van administratie en bestuur terugstort in de algemeene kas, dat hij de zoogenaamde „expansie-politiek van Nederland" betaalt, is een van die dwaasheden, die men nu toch eens eindelijk en voor goed moest opbergen in de rommelkamer van de heeren ethisch-politiekers en Javanen-beklagers," merkt het *Bat. Nieuwsblad* op.

* * *

De Philosoof van Plosso.

Pak Samin, de philosoof van Plosso, en vijf zijner volgelingen bevinden zich op het oogenblik in de inlandsche gevangenis te Semarang, naar de *Locomotief* meldt, wachtende op hunne wegzending naar Padang, Benkoelen en Menado, waarheen zij verbannen werden.

Pak Samin is een man van ongeveer 48 jaren, met een fijn besneden gelaat, wèl ter tale en nog steeds, ondanks het lot dat hem thans als revolutionnair treft, overtuigd van de deugdelijkheid zijner grondstellingen en van de rechtvaardigheid zijner raadgevingen, die hem in conflict brachten met het gouvernement. Ook heden nog zette hij een paar zijner wijsgeerige en staathuishoudkundige theorieën met de kracht der volledige overtuigdheid voor ons uiteen. Zooals men zich wellicht herinneren zal, noemt Pak Samin zijne leer „Igama Adam" of „oorspronkelijke leer" tegenover Igama Basoel of de moderne leer. Tot de volgelingen van de Igama Basoel rekent hij ook de Europeanen en alle dienaren van het gouvernement. Pak Samin tracht zijne volgelingen in te prenten, dat zij naar de oude, oorspronkelijke wetten moeten leven. Volgens deze wetten zijn de productie-middelen gemeengoed, of liever ter beschikking van elk persoonlijk. Op land en bosch kan elk mensch gelijk recht doen gelden; het kappen van hout uit de bosschen is derhalve het persoonlijk onaantastbaar recht van iedereen. Ieder mensch is vrij om te doen en te laten wat hij volgens zijn eigen inzicht goed acht te doen of te laten; zoo behoeft men de wetten der overheid slechts op te volgen voorzoover de strekking dier wetten niet indruischen tegen de eigen persoonlijke overtuiging. Wie meent, dat geene belastingen behooren te worden gevorderd, behoeft geene belasting te betalen. In de verhouding tusschen de menschen onderling behoort elke handeling slechts te berusten op het zuivere begrip van het goede, zonder overlast van formaliteiten; het huwelijk tusschen man en vrouw bijv. behoort los te zijn van alle formeele handelingen; daartegenover echter gelden voor de samenleving van man en vrouw gestrenge principes van wederzijdsche trouw, welwillendheid en verdraagzaamheid. Op aan medemenschen uitgeleend geld mag geene rente worden berekend. Pak Samin verbindt sterk communistische begrippen op maatschappelijk terrein aan sterk individualistische begrippen op het terrein van het persoonlijke leven. Pak Samin's stelsel is berekend op eene volmaakte menschheid en kwam derhalve in botsing met de naakte werkelijkheid. Buitendien begonnen de volgelingen van den philosoof van Plosso den ouden Javaanschen droom van een nieuw rijk, het millennium der Javanen, te droomen, in welk rijk zij zelven tot hooge waardigheden stonden te worden geroepen. En zoo raakten in het Blorasche de poppen dermate aan het dansen, dat Samin en 8 zijner apostelen beschouwd moesten worden als gevaarlijk voor de rust en de openbare orde en de verbanning over hen werd uitgesproken.

Voor zooveel men iets wijs kan worden uit de gelaatstrekken van een Inlander, aldus de *Locomotief*, konden wij bij deze bannelingen, slachtoffers van het conflict tusschen fantasie en werkelijkheid, slechts gelatenheid waarnemen. Samin gaat met slechts enkele halve guldens in zijn gordel het nieuwe leven tegemoet; hij denkt zich als koelie te verhuren en heeft goed vertrouwen op de toekomst, die hem vergunnen zal, evenals te Blora, zich over te geven aan zijne bespiegelingen omtrent goed en kwaad, gegrond op oeroude overleveringen, welke hier en daar nog voortleven in de Javaansche desa.

Gedurende een jaar ontvangen de bannelingen *f* 10 's maands voor levensonderhoud.

* * *

Auto-dienst Tebing-Tinggi-Tandjong-Balei.

Naar men aan de *Deli-Courant* bericht, schijnt de auto-dienst tusschen Tebing-Tinggi en Tandj-Balei uitstekend te voldoen en ook goede zaken te maken, ten minste buiten de subsidie werd volgens onzen zegsman in de eerste maand een winst verkregen van *f* 1200. De inlandsche chauffeurs voldoen uitstekend.

* * *

De zorg voor den inlander en voor de paperassen.

Iemand van onze kennis, die 11 dagen op reis geweest is, zoo schrijft het *Soer. Hbld.*, deelt ons mede, dat hij in dien tijd geen enkelen Europeeschen of Inlandschen ambtenaar langs den weg

FEUILLETON.

Aan gene zijde van den Evenaar.

(Veertien dagen in een Nederlandsche Kolonie.)

Vertaald uit de Straits Times.

(Vervolg.)

Het gezondheidsoord van Oost-Java.

Wanneer men van de Preanger Regentschappen door Midden-Java naar het Tengger-Gebergte gaat, kan het niet falen, dat men getroffen wordt door het verschillend voorkomen der inboorlingen. De Soendaneezen van het Westen mogen de bedachtzaamheid missen van de lieden in de vlakte, de Javanen, maar ze zijn daarvoor levendiger van aard, wat hun aantrekkelijker maakt. Hun gemoed spiegelt zich af in de levendige kleuren hunner kleedij. In dit opzicht gelijken zij op de Japansche vrouwen. In de vlakten is somberheid in de kleeding karakteristiek, waar in het Westen donkerblauw de overheerschende kleur is, die den reiziger in gedachten terugvoert naar China en de zuidelijke Japansche eilanden.

Overal draagt de Javaan zijn kris in den gordel. Er is een groote verscheidenheid in de lemmetten, handvatten en scheden dier wapens. Op inlandsche wijze gedamasceerde krissen kosten belangrijke sommen. Iemand, die een vlug reisje door het eiland maakt, kan zich niet begrijpen waarvoor de Inlanders gewapend moeten zijn. Naar al wat er van verteld wordt, zijn zij een vreedzaam volkje, dat den Hollandschen bestuurder weinig last veroorzaakt; en zoo ze onder elkaar twistziek van aard waren, zou 't handzame wapen een bron van groot gevaar opleveren. In verloop van tijd zal echter wellicht het mes verdwijnen, zooals 't zwaard van beschaafd Europa verdween, een eeuw of langer geleden. Te Djokja wordt handel gedreven in krissen en messen, die te Birmingham vervaardigd zijn, en zoo ook te Semarang, Soerabaja en Batavia, zoodat wie een verzameling inlandsche wapens wil aanleggen, wel doet, zich de voorlichting van een deskundige te verzekeren, om echt van onecht te onderscheiden.

Sarongs en wie ze dragen.

Dezelfde opmerking geldt ook voor den aankoop van sarongs. De gewone sarong komt hoofdzakelijk van Manchester, vanwaar een uitstekende imitatie van het inlandsch maaksel wordt uitgevoerd.

Waar we ook kwamen evenwel, bleek ons, dat de inlandsche kunst nog niet geheel verloren is gegaan. Vrouwen zitten buiten haar kleine hutten dessins uit te werken in was, die uit kleine busjes vloeit.

Sommige, door de inlandsche aristocratie en de Europeesche dames gedragen sarongs zijn niet alleen mooi van patroon en uitvoering, maar ook zeer kostbaar. Het lag niet in onze bedoeling over het dragen van de sarong door de Hollandsche dames in het openbaar te spreken, een gebruik, dat door bijna iederen vreemden bezoeker op Java werd veroordeeld, maar waar we het nu toch over dat kleedingstuk hebben, moge hier de opmerking geplaatst worden, dat velen van de jongere en mooiere Hollandsche dames — in de hotels ten minste — de sarong hebben vaarwel gezegd en bij het ontbijt en aan de rijsttafel behoorlijk gekleed verschijnen. Iets slordigers en walgelijkers dan een dikke vrouw op sloffen, met bloote voeten, in sarong en een wit jakje, dat de al te weelderige vormen niet doet uitkomen, zonder ze te verbergen, kan men zich nauwelijks voorstellen. Persoonlijk gemak vóór het persoonlijk voorkomen, moge heel wel zijn tehuis, in de eigen woning, maar in openbare gelegenheden behooren de gevoelens van anderen te worden ontzien. Een toevloed van toeristen zou waarschijnlijk leiden tot radicale veranderingen in de kleeding.

Bij onze tochtjes in de nabijheid van Djokjakarta hadden wij volop gelegenheid de nijverheid der Javanen waar te nemen. Waar men ook ging, zag men lange rijen vrouwen, die zware vrachten op den rug droegen, dikwijls nog met een kindje in den slendang over de heup. Den vroolijken, coquetten blik der Soendaneesche vrouwen merkte men hier niet op. Allen schenen gedrukt door den ernst van een moeizaam physiek leven. Geen gezang hoorde men op de velden; nauwelijks keek er iemand op van het uitplanten der bibit, terwijl onze wagen voorbij ratelde. Onderwijl de moeders in de velden werkten, speelden de kinderen bij den weg of hielpen hun ouders nu en dan bij den arbeid.

Het verbaasde ons in deze vruchtbare vlakten hoe veelvuldig kropgezwellen onder de vrouwen voorkomen. Op onzen rit van Moentilan naar den Boroboedoer was er ten minste één op de 20 vrouwen, die daaraan leed. Wij spraken er met een Inlandsch ambtenaar over, toen wij te Moentilan op de tram wachtten, en hij verzekerde ons, dat die kwaal onder de lagere klassen merkwaardig veel voorkomt, maar dat de mannen er niet zooveel last van hebben als de vrouwen. De kwaal wordt door de Javanen „kondo" genoemd. Wij weten niet of door de Hollandsche ambtenaren eenig wetenschappelijk onderzoek naar de kwaal is ingesteld, maar 't zou wel van belang zijn te weten, waarom zij hier zoo veel voorkomt. Kropgezwellen brengt men gemeenlijk in verband met het leven in bergstreken; toch merkten wij er niets van in de Preanger en slechts hoogst zelden in de bergen van Oost-Java.

(Wordt vervolgd.)

gezien heeft. En toch staat het rijstgewas, als gevolg van de abnormale weersgesteldheid, alles behalve gunstig, hier en daar zelfs verontrustend....

Een goed kanselredenaar neemt een korten tekst en spint daar een sermoen van eenige uren uit; wij zouden het bovenstaand bericht als uitgangspunt kunnen nemen voor een artikel van ettelijke kolommen.

Gouv.-Generaal Van Heutsz heeft gewild, dat de heeren van B. B. het pad zouden opgaan, maar zij doen precies alsof zij niets gehoord hebben. De schrijftafel trekt hen aan, zooals de Loreley de schepen op den Rijn. Van de papieren schijnt eene magnetische bekoring uit te gaan.

Java heeft tegenwoordig meer dan ooit een „paper regiment”.

En als het zoo blijft voortgaan, mag de regeering er wel eens over gaan denken, of het geen tijd wordt aan elken ass.-resident en controleur een dubbelganger toe te voegen, op hetzelfde traktement, belast met wat men noemt het „besturen” der afdeelingen. De éene titularis wordt dan de schrijftafel-assistent-resident (of controleur) en de andere de tournée-assistent-resident (controleur).

Hoe vinden de heeren het idee? vraagt het blad.

*
* *

Eene kruitfabriek in Ned.-Indië.

De Redactie van het *Soer. Hblad.* schrijft in het jongste weekoverzicht, dat wij ontvingen:

„Eenigen tijd geleden werd door een Duitscher concessie gevraagd voor de oprichting van eene kruitfabriek in Indië. Zoo'n inrichting had er al lang moeten zijn; ieder begrijpt hoe absurd het is, dat onze strijdmacht hier te lande in dezen afhankelijk is van het moederland. Zoo behoeft het niet te verwonderen, dat het verzoek gunstig werd ondersteund door den commandant van het Indische leger.

En het request ging naar Holland.

Natuurlijk werd het gewezen van de hand om een futiele reden.” besluit het blad.

*
* *

Vezelfabriek Kokos.

Zooals onze lezers zich wellicht zullen herinneren, is in November j.l. met de voorbereidende werkzaamheden tot heropening van de fabriek tot verwerking van de klapperbolzen te Koetoardjo een begin gemaakt. Deze zijn — naar wij thans in de Ind. bladen lezen — inmiddels beëindigd en tevens is het terrein van werkzaamheid uitgebreid met de vervaardiging door handwerk van kokosloopers, tapijten, karpetten, matten, voetvegers en bezems.

Uit den aard der zaak is handwerk duurder dan machinaal werk en kunnen daardoor de prijzen, die de administrateur voor genoemde werkstukken berekent, grootendeels niet lager gesteld worden dan die voor alhier uit Europa geïmporteerde geheel machinaal afgewerkte loopers enz., doch hiertegenover staat, dat handwerk, behalve het eigenaardig cachet, een groote sterkte bezit.

Voorloopig zijn in de hoofdplaatsen depôts gevestigd, terwijl ook rechtstreeks bestellingen kunnen worden gericht tot den administrateur te Koetoardjo.

*
* *

Persvervolging.

Over de vervolging der twee Bataviasche Redacteuren in zake het openbaar-maken van archiefstukken sprekende, klapt Frits, de correspond. der *Sumatra Post*, het volgende uit de school:

„Mij rest nog het geven van een vroeger beloofde opheldering aangaande het feit, dat de redacteurs bij deze vervolging niet hetzelfde lot ondergingen als destijds de redacteur van De Locomot., toen hij weigerde den naam te noemen van dengene, die de z.g. geheime inlichtingen had verstrekt.

Het was te voorzien, dat ook nu de onbekende persoon, die de geheime stukken ter openbaarmaking aan de redactiën bezorgde, vervolgd, de redacteurs als getuigen gehoord en bij weigering den persoon aan te wijzen, door preventieve hechtenis daartoe gedwongen, dan wel die persoon zelf tot opheldering genoodzaakt zouden worden.

Die vlieger ging ditmaal niet op.

De scherpzinnige rechtskundige raadsman van den redacteur van Het Nieuws van den Dag van N.-I., Mr. Th. Thomas, had dezen laatsten aangeraden om, zoo het Openbaar Ministerie, toevallig in denzelfden persoon vertegenwoordigd als destijds te Semarang, toen de heer Vierhout zijn non possumus uitsprak, de zaak weder in denzelfden geest wilde behandelen, bezwaar te maken tegen het afleggen van den eed als getuige, aangezien hij vooraf den vervolgd wordenden persoon diende te kennen, wilde hij weten, of hij van het hem bij de wet verleende verschooning gebruik zou maken...

Daar zat het Openbaar Ministerie en was genoodzaakt den redacteur als beklaagde te hooren, terzake het openbaar maken van geheime archiefstukken, en toen heeft een verouderde Staatsbladbepaling dienst gedaan om tot veroordeeling te geraken.”

„Zoo is het inderdaad gegaan,” merkt de redactie van het *Nieuws van den Dag van N.-I.* daarbij op, en vervolgt:

„Wanneer dus wederom een Redacteur als getuige gehoord, wordt gepresd tot 't noemen van den naam van een zijner berichtgevers, weet hij waaraan zich te houden.”

WEST-INDIË.

Cacao-ziekte.

In de *Suriname* van 24 Januari jl. kwam 't volgende bericht voor:

„Op plant. De Morgenstond, Ben.-Suriname, heeft zich de gevreesde krulotenziekte in zeer eigenaardigen vorm voorgedaan. De kruloten vertoonen zich thans als trosbloesems en niet in de gewone gedaante. Dit verschijnsel heeft zich voorgedaan in een zeer jong stuk cacao, dat men vrij van kruloten meende en dat echter nu vol staat met de bedoelde tros-bloesems. Daarbij doet een vernielend insect — vermoedelijk Thrips — zich voor en veroorzaakt den dood der boomen, van onderen naar boven en niet omgekeerd als gewoonlijk.

Het Landbouwproefstation wijdt de aandacht aan dit verschijnsel.”

Naar aanleiding van dit bericht heeft *Onze West* zich tot het Proefstation gewend met verzoek om inlichtingen, en vernam het volgende:

Van het bericht is slechts dit juist, dat cacaoboomen sterven in een stuk van de Morgenstond, en wel tengevolge van de gewone choetrdiplodiaziekte, die in de jaarverslagen van het proefstation al meermalen vermeld werd en die op dit oogenblik op verschillende plantages heerscht.

Geen bijzondere vorm van kruloten en geen vernielend insect.

*
* *

Een „onwettige” vergadering.

Voor de uitgeschreven jaarvergadering van het Algemeen Nederlandsch Verbond te Paramaribo waren den 30n Januari een 40-tal personen opgekomen.

De notulen werden voorgelezen en gearresteerd, en vervolgens het lijvig jaarverslag voorgelezen, hetwelk applaus uitlokte. Uit het verslag bleek, dat de vereeniging krachtig groeit en het aantal leden ongeveer 500 bedraagt. Na een korte opmerking over het verslag, werd overgegaan tot verkiezing van een commissie voor het nazien der rekening en verantwoording.

Toen dit alles geschied was, stond een der aanwezigen op, om er op te wijzen, dat volgens de statuten de jaarvergadering in de maand Februari behoort plaats te vinden, terwijl het eerst 30 Januari was.

De fungeerend voorzitter, de heer F. C. Curiel, meende dat wel niemand er een verwijt van zal maken, dat de vergadering plaats vond nog eenige dagen vóór den daarvoor aangegeven tijd. Dit geschiedde trouwens op verzoek van 't hoofdbestuur, dat verzocht had om zoo spoedig mogelijke toezending van het jaarverslag. Het afdeelingsbestuur meende te moeten voldoen aan dezen wensch van het hoofdbestuur, te meer waar dit herhaaldelijk blijk gaf van zijn welwillende gezindheid tegenover de groep Suriname. Spreker vertrouwde, dat geen der leden deze handelwijze van het bestuur zou wraken.

Een der aanwezigen ter vergadering merkte hiertegen op, dat er slechts één lid behoefde te zijn, hetwelk de vergadering niet had bijgewoond, en aanmerking maakte op den datum van vergaderen, om al de dien avond te nemen besluiten onwettig te doen worden. Waarop de voorzitter antwoordde, dat juist een dergelijke opmerking er toe zou kunnen leiden, dat enkele kwaadwilligen de vergadering wraakten. Hierop vatte een ander bezoeker der vergadering vuur, en protesteerde krachtig tegen de veronderstelling van kwaadwilligheid bij afwezige leden.

Na een tamelijk verwarde en heftige discussie werd ten slotte besloten de vergadering als onwettig te beschouwen en een nieuwe vergadering te convoceeren in Februari.

*
* *

Vrijstelling van zegel en leges voor voorschotten van kleine banken.

Bij verordening van 24 Maart 1900 werd vrijstelling van zegel en leges in 't leven geroepen voor aanvragen om rentelooze voorschotten voor den kleinen landbouw. Nu het Gouvernement besloten heeft geen rentelooze voorschotten meer te verleenen — om geen concurrentie aan te doen aan de districtsbankjes — is een voorstel ingediend bij de Staten om ook voor aanvragen van niet-rentelooze voorschotten vrijstelling te verleenen van zegel en leges.

Gelijke vrijstelling wordt ook voorgesteld ten aanzien van de voorschotten der landbouwersleenbanken, die anders in ongunstiger conditie zouden blijven.

Het komt den Gouverneur voorts gewenscht voor om de vrijstelling uit te breiden tot de stukken, betreffende voorschotten, ten behoeve van de kleine nijverheid, verleend door bankjes van gelijksoortigen aard als de landbouwersleenbanken. Hij acht het niet onwaarschijnlijk, dat deze maatregel de oprichting van zoodanige instellingen — of de verruiming van het bedrijf der landbouwbankjes in die richting — zal bevorderen, wat ongetwijfeld een zeer toe te juichen gevolg zou zijn.

Uit den aard der zaak kunnen slechts bankjes van eene bepaalde soort onder de verordening vallen. De in het ontwerp opgenomen bepaling, dat zij aan zekere door den Gouverneur te stellen voorwaarden moeten voldoen, zal de gelegenheid verschaffen om de uitvoering dier verordening te houden binnen de grenzen van hare werkelijke bedoeling. Bankjes, die berusten op het gezonde beginsel der onbeperkte aansprakelijkheid van de leden, zullen in de eerste plaats mogen deelen in het voorrecht van de vrijstelling. Zeer beslist zal altijd op den voorgrond moeten staan, dat de voorschotverstrekkende bank geene inrichting zij, die het behalen van de grootst mogelijke winsten ten bate van enkelen beoogt. Uit de statuten der instelling moet blijken, dat zij inderdaad een volksbank is van den aard der banken, die, onder verschillende benaming, doch met gelijk doel, op dit gebied in Europa zooveel nut stichten.

Het schijnt voldoende de vrijstelling te beperken tot voorschotten, die een bedrag van *f* 300 niet te boven gaan. In Nederlandsch Oost-Indië is dezelfde grens aangenomen.

Van Vreemde Koloniën.

De Noordwestelijke grens van Engelsch Indië.

De Engelschen hebben op de noordwestel. grens van hun groote Aziatische kolonie met een even lastig volkje te doen als Nederland in den noordwestelijken uithoek van den Indischen Archipel.

Onlangs is nu weer een macht van 7000 man onder generaal Willcocks naar het land der Zakka-Khels getrokken, om dezen stam te straffen voor de herhaalde strooptochten op Engelsch grondgebied. De expeditie slaagde volkomen en de Zakka-Khels hebben beterschap beloofd. Is daarmee de rust voor goed verzekerd? De *Times of India* teekende ten aanzien hiervan het volgende aan:

„Alle gepraat over een weg door de Bazar-Vallei en van versterkte posten, door lieden uit den omtrek te bezetten, streeft het doel voorbij. De weg zou nergens heen leiden en de versterkte posten zouden even zoovele onnoodige aanvalspunten worden. De snelle marsch van de colonne Willcocks heeft aangetoond, dat de toegang tot het land der Zakka-Khels gemakkelijk genoeg is, en het denkbeeld van een militairen weg daarheen mag wel als een hersenschim worden losgelaten. Maar tevens zouden we wel willen, dat er zoodanige verandering in onze grenspolitiek mogelijk ware, die ons een middel aan de hand zou doen om die onverbeterlijke schurken van Zakka-Khels in bedwang te houden. Dit is nu de vierde maal, dat Britsche troepen de Bazar-vallei binnenrokken tegen de lieden van dien stam. Niemand gelooft, dat het de laatste maal is geweest. Het is mogelijk, dat het voor de Zakka's een onaangename teleurstelling is geweest, dat hun land niet zoo ontoegankelijk bleek als ze wel dachten, en dat hun verliezen zwaarder waren dan in hun gewone grensoorlogjes. Maar hun tijd is nog niet gekomen: zij wachten op den terugtocht der colonne. En dan, wanneer over een paar jaren de herinnering aan de expeditie zal zijn verflauwd, zullen de strooptochten weer opnieuw beginnen. Dan zal er weer niets anders op te vinden zijn, dan maar weer te slaan en terug te trekken. Dat is geen oplossing, die ons ook maar in eenige mate kan bevredigen, doch wij zien er niets anders op. Aan wegen en posten in die streek valt niet alleen niet te denken, zij zouden de kwaal nog verergeren.”

Jammer, dat die Afridis, waartegen Engeland nu al 50 jaren vecht, niet in ons gebied thuis hooren. Wat zouden ze niet een prachtig thema opleveren voor onze vaardige critici, om over Neerland's onmacht voort te borduren.

Het zal onzen lezers wellicht interesseeren, om iets van die Afridi's te vernemen, waarover met het oog op den nu beëindigden tocht van generaal Willcocks in den laatsten tijd het een en ander in de dagbladen werd vermeld. Aan een schrijven aan de *Pioneer* van Allahabad in Eng.-Indië wordt 't volgende ontleend:

„De Afridi als soldaat — er dienen als Pathans reeds vele Afridi's in het Engelsch-Indische leger— is bij zijne officieren zeer gezien. Hoezeer hij rond voor alles uitkomt in zulke mate, dat het voor sommigen, die hem niet kennen, op gemeenzaamheid lijkt, kent geen soldaat beter zijn plaats en is er ook geen eerbiediger tegenover zijn meerderen dan de Pathan. Buiten dienst voelt hij zich een vrij man en stelt zich dan tegenover zijn officieren op gelijken voet als man tegenover man, maar daar hij zich altijd op zijn gemak gevoelt in hunne tegenwoordigheid is hij zelden vervelend.

Een algemeene fout van den inboorling is, dat hij de verzoeking niet kan weerstaan om te trachten uit de vriendschap van den sahib voor zich zelven munt te slaan. De Pathan maakt hierop een uitzondering. Komt het toevallig voor, dat hij het een of ander wenscht, dan zal die vriendschap hem niet weerhouden om met zijn verzoek voor den dag te komen, maar hij zal nooit met nevenbedoelingen die vriendschap zoeken. Als soldaat is hij dapper, maar nooit overmoedig, want met een goede dosis gezond verstand, die zijn deel is, en tengevolge van het voortdurend gevaar, waarin hij is opgegroeid, weet hij uitstekend zijn kansen te bere-

kenen. Een Pathan zal zich zelden in een kuil laten vangen, wanneer hij kans ziet bijtijds weg te komen. Hij is in dit opzicht juist de tegengestelde van den Sikh, die overmoedig is en uit reinen overmoed juist de gevaarlijkste plekjes zoekt.

Dan is de Afridi als soldaat, heel wat anders dan de vrije burger van zijn stam. Evenzeer als men hem in dienst het puik der soldaten kan noemen, heeft hij als vrij man recht op den titel van compleeten duivel. Hij is dan een encyclopaedie van alle bekende ondeugden, trouweloos, hebzuchtig, verraderlijk en laf, en vooropgesteld, dat er voor hem zelven weinig gevaar bij is, zal hij een ander dooden om 'n nietigheid, als een leege patroonhuls, en zelfs ook wel bij wijze van tijdverdrijf. Hij heeft geen begrip van recht of onrecht, is een dief, een straatroover en moordenaar daarbij; zonder eenige bepaalde godsdienstige gevoelens is hij een bigot, fanaticus en ziet op Hindoes en alle andere inboorlingen neer als heidenen, die overal, waar hij ze ontmoet, behooren te worden uitgeroeid. Niettegenstaande al deze onvolmaaktheden is er iets schilderachtigs, ja gaat er zelfs eenige bekoring uit van heel het doen en laten en zijn van den Afridi. Zoo kan men van hem niet zeggen, dat hij is als alle andere menschen, en, daar hij het tegengestelde is van een quantité négligeable, komen zij, die met hem te maken hebben, er toe zijn fouten over het hoofd te zien. De schuld daarvan ligt niet aan hem of slechts weinig. Hij is het logisch resultaat van zijn omgeving en kan billijkerwijs daarvoor niet verantwoordelijk worden gesteld.

Vrijheid en een mooi physiek zijn zoowat het eenige, waarmee de Voorzienigheid hem bedeelde; want zijn land brengt slechts steenklompen voort, die niet te verhandelen zijn. Tenzij hij zijn geliefde rotsen verlaat, kan hij zelfs niet in de geringste behoeften voorzien zonder roof. Diefstal is daarom een dagelijksche noodzakelijkheid en wanneer hij nu maar niet dadelijk klaar stond om zonder voldoende redenen daarbij geweld te gebruiken, zou men hem al evenmin kunnen verwijten een dief te zijn, als dat wij zouden verdienen te worden geprezen voor onze eerbiediging van den eigendom.

Wat hem bijzonder kenteekent is zijn minachting voor speldeprikken. Heeft een Afridi bepaalde aanleiding tot wrok, dan zal hij zijn vijand het leven niet zuur maken door kleine plagerijen, maar hem bij de eerste, geschikte gelegenheid neerschieten.

Van alle vreemdelingen kan hij de Engelsche sahibs nog het best verdragen, en er is reden te gelooven, dat, wanneer zijn fanatisme ook Engelschen niet ook in zijn oog tot Kafirs verlaagde, hij werkelijk veel met hen op zou hebben. Van zijn officieren houdt hij als soldaat bepaald veel. Op Lall Bazaar in Calcutta zijn voorts in de beide laatste jaren meer aanslagen op Europeanen gedaan dan aan de noordwestelijke grens, sedert de Engelschen daarmee kennis maakten. De Engelsche dames kunnen te Pesjawar vrijelijk in de drukste straten zich bewegen zonder eenigen overlast, als die, waaraan ze te Calcutta en in andere groote steden in het zuiden zijn blootgesteld. De Afridi zal zelden een dame zoo brutaal opnemen als men dat elders van den inboorling gewoon is. Iedereen, die Pesjawar en de andere grensstations kent, weet ook hoe elke op zich zelf staande Engelschman aan de genade of ongenade der Afridis van de omliggende heuvels is overgeleverd. En wanneer men nu bedenkt, dat het aantal Europeanen, die in een tiental jaren door hunne handen een gewelddadigen dood stierven, op de vingers kan worden nageteld, moet men toegeven, dat zij op eenige toegeeflijkheid aanspraak hebben.

* * *

De Engelsche Kroon Agenten.

Wij meldden onlangs naar aanleiding van het voornemen der Fransche regeering, in een wetsontwerp belichaamd, om het stelsel der Engelsche kroonagenten te copiëeren, dat dit stelsel in de betrokken Engelsche kroon-koloniën alles behalve gewaardeerd wordt.

Nu zien we dan ook weer de *Straits Budget* in haar nummer van 13 Februari ll. over dit stelsel den staf breken, naar aanleiding van het feit, dat de afgevaardigde Claude Hay dat onderwerp in het Lagerhuis te berde had gebracht. Het blad hoopte, dat de heer Claude Hay zich niet met vage beloften zou laten afschepen, maar op een nauwgezet onderzoek zou aandringen, ten einde de koloniën uit hare slavernij te bevrijden:

„Het dient eens voor àl uitgemaakt, schreef het blad, dat de kroonagenten geen deel uitmaken van den Civil Service en met het departement van koloniën niets hebben uit te staan. Wanneer hierop telkens weer genoegzaam de aandacht wordt gevestigd, zullen de niet-ambtelijke leden der wetgevende raden in de kroon-koloniën ten slotte zich wel genoopt voelen om zich schrap te zetten tegen de tirannie van het departement van koloniën, om de koloniën te dwingen, veelal tegen den raad der ambtenaren in die koloniën, alles wat zij behoeven door tusschenkomst van die niet-ambtelijke instelling te laten komen, welke aan de koloniën geen bijzondere faciliteiten kan bieden noch aanspraak kan maken op bijzondere kennis van zaken of buitengewone bekwaamheid. Dit is gebleken uit de door de koloniën opgedane ondervinding en deze kolonie in het bijzonder heeft geen reden bijzonder dankbaar te zijn voor de diensten der kroonagenten.

Wij eischen het recht om ter markt te gaan daar waar men het goedkoopst terecht komt. Dat recht zal zeker niet door een liberale regeering worden ontkend. Wij eischen het recht om de kroonagenten verantwoordelijk te stellen voor de uitvoering van bevelen, gelijk het geval is tusschen een handelshuis en zijn agenten. Dat recht zal ook wel niet door een liberale regeering worden betwist. Wij eischen 't recht om ons eigen geld ter plaatse zelve uit te geven, waar knoeerijen worden vermeden, waar het werk evengoed kan worden verricht als door de kroonagenten. Ook dit recht zal zeker niet door een liberale regeering worden betwist.

„Het voorbeeld nu onlangs van de toezending van uniformen voor de politie-dienaren, is 'n voorbeeld van ongepaste inmenging in plaatselijke aangelegenheden door de kroon-agenten en het departement van koloniën. Wij noemen beide, omdat zonder de instemming van het ministerie v. koloniën deze man er van doen, om tot de laatste cent uit de koloniën te halen, onmogelijk zoude zijn. Het is daarom dat wij ons verzetten tegen de beloften van den heer Winston Churchill, om de zaak door een departementale commissie te laten onderzoeken, en wij vertrouwen, dat de heer Claude Hay zich slechts met een onafhankelijk onderzoek zal vereenigen. Wordt de belofte daartoe gegeven en worden dan plaatselijke onderzoekingen ingesteld, dan zijn wij overtuigd, dat het resultaat zal zijn de opheffing van het huidige stelsel, of een zóó grondige verandering van dit stelsel, dat het niet meer zoo verderfelijk voor de koloniën werkt. Wij wenschen geenszins de kroonagenten in nauwe relatiën tot 't ministerie van koloniën gebracht te zien. De kolonie verlangt bevrijd te zijn van den dwang, die thans op haar rust in zake aanschaffing van het benoodigde.”

Oost= en West=Indisch litteratuur overzicht.

Ons Volksbestaan. Januari 1908

Het orgaan van de groep Ned.-Indië van het Algemeen Ned. Verbond van Januari bevat o. m. een artikel van *Dr. F. P. H. Prick van Wely*: „*Indië als litterair wingewest*”, waarvoor we een oogenblik aandacht vragen, en maar ineens met de deur in 't huis vallen.

„Ja, die Oost, de terra incognita — zegt schrijver — voor de huisbakken bij moeders pappot hokkende Hollanders, sedert Bas Veth zijn haatdithyrambe schreef méér dan ooit in het slechtste blaadje uit het verdoemboekje, wat kan nu uit dat overzeesche Nazareth komen? In de politiek onmondig, maatschappelijk genegeerd, of met den nek aangezien als laatste traditioneel toevluchtsoord voor mislukte fils de famille, durft het in de kunst mee willen tellen?”

Waarop hij vervolgt: „Al lijkt het vermetel, toch waag ik 't hier een Indië te laten zien, dat wat hooger staat dan het land van de peper, koffie en tabak, het land van de poenen en patsers, zooals men ons wijs wil maken, nl. Indië als literair wingewest: al is ook daar niet alles goud wat er blinkt of voor goede munt wordt aangenomen.”

„Wat de autochthone literaire kunst van Indië betreft, behoort dit heerlijke land eigenlijk nog tot de „woeste gronden” — ten minste het is te hopen, want dan is de kans niet uitgesloten, dat er nog eens schatten van schoonheid aan het licht zullen komen, stralend van exotische weeldepracht, die ook de Westerling met vreugde en verrukking begroeten zal. Voorloopig moet de hiergeborene echter nog bij hem, den „zoon der lauwe Westerstranden” in de leer en zien hoe hij zijn kunstterreintje te ontginnen weet en — vruchtbaar te maken.”

„Dat de Westerling, met name de Nederlander, zijn kunst vruchtbaar maken kan heeft hij voor een deel ook te danken aan de omstandigheid, dat Indië in vroeger eeuwen door Hollandsche kooplui veroverd om zijn specerijen, nu in de laatste vijftig jaren langzamerhand een wingewest geworden is van het intellectueele Europa, waar velen met belangstelling het geestelijk leven van het moederland volgen en trachten mee te leven.”

„Niet het minst zijn het natuurlijk de litteratuurprodukten waarvan men met graagte kennis neemt, en ik verbeeld mij zoo dat men ook in het materieele opzicht Indië als litterair wingewest wel eens wat erg onderschat. Er zou op de dure romans in één of meer deelen zeker voor de schrijvers heel wat minder winste overschieten, als Indië niet een vrij hoog percentage van de oplage voor zijn rekening nam ten behoeve van de zich steeds vermeerderende en uitbreidende leesgezelschappen en van de leestafels en sociëteiten.”

„En ook voor de tijdschriften is het heel wat waard, als zij hier in Indië verzekerd zijn van een vast aantal inteekenaren, dat zonder overdrijving op eenige honderden geschat mag worden.”

„Dat verder particulieren er niet tegen op zien voor eigen rekening zich ten bedrage van een honderd of twee honderd gulden op tijdschriften te abonneeren, mag voor de moederlandsche uitgevers wel een aansporing zijn om het Indische publiek, dat zij allerminst verachten kunnen, wat spoediger op de hoogte te brengen van wat er uitkomt: of uitkomen zal, dan nu pleegt te geschieden...”

„Weten verder onze journalisten wel voldoende, dat Indië nog altijd in het litterarische een flink voorziene en gewilde melkkoe is, die honoraria geven kan, waarnaar men zich in Holland de vingers likken mag?”

Na deze inleiding laat de schrijver dan de revue passeeren een aantal auteurs van meer of minder naam op Nederlandsch-Indisch litterair gebied. Ongetwijfeld geeft hij daarbij blijken van groote belezenheid; de verdiensten van Dr. Jan ten Brink, Multatuli, Augusta de Wit, Henri Borel en Jasper, om van anderen niet te spreken, worden door hem in het licht gesteld. Minder goed is hij in dit verband te spreken over de voorgangers van Multatuli, de novellisten in de jaarboekjes Warnasari, Bianglala, de N.-I. Muzenalmanak enz.

„Wie neemt — zegt hij onder meer — nu nog een boek ter hand van den bijzonder vruchtbaren F. C. Wilsen, eigenlijk een Duitscher van geboorte, die in 1868 als F. C. W. zijn Lain Doeloe, lain Sekarang of voorheen en thans, Schetsen uit Oost-Indië, een roman in twee deelen, loopende over de jaren tusschen 1840 en 1846, de wereld inzond?” Wilsen meende het goed, maar hij schreef te veel, oordeelt Dr. Prick. „De meester in hem kon niet aan het woord komen omdat, zoodra hij de pen ter hand nam, de Duitsche Klatschliese, die in hem stak, met zijn bezinning op den loop ging.” Enz. enz.

Dr. Prick van Wely zegt in een noot, dat zijn opstel een eerste schets, dus... niet volledig is en hij zich voor aanvullingen aanbevolen houdt.

Aan dien wensch is o. i. moeilijk te voldoen op deze plaats, waarom we ons zullen bepalen tot een enkele opmerking, die de schrijver ons wel ten goede zal willen houden.

De heer Prick maakt den Hollandschen uitgevers er een verwijt van, dat zij aan hunne uitgaven in Indië geen voldoende publiciteit geven, hetgeen wij niet maar zoo voetstoots aannemen, integendeel: de Indische uitgevers geven zich in den regel geen de minste moeite om Ind. pennevruchten naar Holland te zenden en daar een afzetgebied te doen vinden; aan ieder, die zich op het gebied der bibliographie, in den ruimsten zin genomen, beweegt, is dit feit bekend.

Verder moge zijne bewering, dat het voor de Ned. tijdschriften heel wat waard is, dat het aan-aantal Indische inteekenaren zonder overdrijving op eenige honderden mag worden geschat en particulieren er niet tegen opzien voor eigen rekening zich ten bedrage van een honderd of twee honderd gulden op tijdschriften te abonneeren waarheid bevatten, maar dan kunnen wij ons niet begrijpen, dat — wanneer wij het nu bijna vier jaren bestaande Weekblad voor Indië uitzonderen — geen enkel litterair periodiek den strijd om het bestaan in Indië heeft kunnen volhouden, zelfs het tijdschrift *Het Daghet* niet, een maandblad, dat slechts één jaargang — 1905-1906 — mocht beleven, niettegenstaande het zich kon beroepen op een groote staf Indische medewerkers van naam en o. i. wat innerlijk en uiterlijk betreft zich gerust kon meten met dergelijke periodieken in Holland.

En ten slotte deze opmerking:

Dr. Prick van Wely vraagt: Wie neemt bv. nu nog een boek ter hand van den bijzonder vruchtbaren F. C. Wilsen, waarop wij antwoorden: wel niemand minder dan Dr. Prick-zelve; zelfs volstaat hij niet met persoonlijke kennismaking, doch vindt de versmade pennevruchten blijkbaar zoo interessant dat hij ook anderen er van laat profiteeren. Het bewijs? In het Weekblad van Indië dd. 6 Mei '06 (3e jaargang No. 2) schreef Dr. Prick een artikel: Van tempo doeloe — Hoe de indigoboeren fuifden in den goeden ouden tijd —, welk artikel een letterlijk brokstuk is van Wilsen's boek Lain doeloe lain sakarang, of voorheen en thans (dl. II bl 193 e. v.)! We willen volstrekt geen verband zoeken tusschen dit feit en „de litterarische Indische melkkoe, die honoraria geven kan waarnaar men zich in Holland de vingers likken mag” — keurige litteraische beeldspraak!, maar dat Dr. Prick v. Wely zich leelijk heeft versproken, zal hij toch met ons moeten eens zijn.

Met verlangen zien wij inmiddels het vervolg zijner litterarische beschouwingen tegemoet.

* * *

Cultura. Maart 1908.

De heer *F. A. von Stürler* schreef in dit nummer een interessant artikel: *De dieren in en om de woningen in Ned. Oost-Indië.*

„Zij, die zich de moeite willen getroosten — aldus vangt de schrijver aan — enkele boeken over Indië te lezen, zullen spoedig te weten komen, welke de hoofddieren dier gewesten zijn. Lastiger is het, zoo niet ondoenlijk, om op deze wijze er achter te komen, welke dieren de menschelijke woningen tot verblijfplaats uitkiezen of bezoeken en welke eigenaardigheden de z.g. huisdieren bezitten.”

De lezers met die minder bekende of liever beschreven diersoorten in kennis te stellen is nu het doel van zijn schrijven.

In de eerste plaats noemt hij de bruine mieren— sémoet — die in vele soorten voorkomen en heel wat last veroorzaken door overal op en in te kruipen, vervolgens een venijnig stekende zwarte mier, die in huis wordt gebracht met verschillende vruchten, zooals ramboetan's en djamboe's; en eindelijk de witte mier (rajap), bekend om haar vernielingen van houtwerk. Andere houtvernielers zijn de houtbij (koembang) en houtwormen (boeboek). 't Aantal vliegen (laler) is minder groot dan in Holland; ook spinnen (laba-laba) zijn niet talrijker dan in patria. Van wege de vochtigheid ontmoet men in de mandiekamer soms een padden-soort (bangkong) en een schorpioen (kala-djengkieng).

Verder vermeldt schrijver de onafgebroken nachtelijke concerten van amphibieën, insecten e. a., zooals krekels (djangkeriek), kikvorschen (kôdok), de zgn. gecko (lòkè). Natuurlijk worden de muskieten niet vergeten; de tjietjak (een soort muurhagedis); ratten en muizen. Iets langer verwijlt schrijver bij de huisdieren: honden, katten, paarden, muildieren, sapie's, varkens, kippen enz. enz.

* * *

Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap van K en W. Deel 50. Afl. 3.

Deze aflevering is geheel gevuld met een studie van *Dr. R. Römer*, geneesheer der De'i-maatschappij, getiteld: *Bijdrage tot de geneeskunst der Karo-Bataks*, waaraan wij het navolgende ontleenen: „Alle natuurvolken zijn voor pijn zeer ongevoelig, zoo ook de Batak's. Het wondverloop is echter bij hen niet zoo gunstig als bij andere natuurvolken; wellicht als gevolg van hun overgroote onzindelijkheid en misschien ook tengevolge van de thans vrij veelvuldig onder hen voorkomende syphilis.

Zindelijkheid is voor den Batak een onbekend begrip. Ter verwijdering van eene te overvloedige vuilnis uit zijne duistere woning, waarin nimmer een zonnestraal binnenvalt, heeft hij eenvoudig een opening in den vloer aangebracht, door welke aan zijn mestvaalt onder het huis gelegen, steeds meer materiaal wordt toegevoerd. Met deze welkome afvalsproducten voeden zich de tallooze varkens, die de geliefkoosde huisdieren van den Batak zijn en in grooten getale vrij onder het huis rondloopen, naast den hond, aan welke het uitlikken van het vaatwerk wordt overgelaten, een voor den Batak gewone wijze van reiniging, in plaats van de huishoudelijke wassching.

Wellust en geringe kieskeurigheid op zijn voedsel zijn twee voorname kenmerken van zijn ras. De geslachtelijke omgang der seksen is nauwelijks aan een enkelen band onderworpen, zoodat de groote losbandigheid gesanctioneerd wordt, waarbij vooral het schaamtegevoel blijkt nog op een zeer lagen trap van ontwikkeling te staan...

De eetlust van den Batak gaat vaak in vraatlust over. Voor een Batakmaag is alles geschikt; evenals alle natuurvolken kan de Batak eene verbazende hoeveelheid vleesch verorberen, doch evenzeer ook lang zonder voedsel leven. Het vleesch van reeds in verregaanden staat van ontbinding verkeerende beesten, als tijgers, olifanten, vleermuizen, of ander landgedierte, of ook bedorven eieren, zijn door hem nog op prijs gestelde lekkernijen! Blijkbaar is zijn reukorgaan zeer weinig ontwikkeld en zijn maagdarmkanaal weinig aantastbaar voor de gevolgen van het nuttigen dier bedorven vleeschsoorten."

Na deze voor de Bataks zeker weinig vleiende inleiding gaat schrijver over tot eene beschrijving van hun zieleleven. Het aardsch bestaan van den Batak hangt nauw samen met zijn „tendi" of ziel. Volgens zijn bijgeloof kan de tendi 't lichaam verlaten door allerlei aandoeningen; deze vlucht heeft onmiddellijke gevolgen, voornamelijk zich in ziekten uitend. Hier ligt — volgens schr. — een voorname factor in de aetiologie der ziekten. Blijft de tendi langer dan vier dagen weg, dan moet de mensch sterven. Het terugroepen dier tendi speelt een voorname rol in de Bataksche geneeskunst en behoort tot de wonderdadige werkzaamheden der Batakpriesters, der goeroe's, — de medicijnmeesters —, vaak ook der datoe's, de adellijke Bataks.

Vervolgens treedt de schr. meer in bijzonderheden omtrent de bijgeloovige gebruiken bij ziekten, om daarna over te gaan tot de vermelding van een groot aantal kruiden en gewassen, waaraan de Bataks geneeskrachtige eigenschappen toeschrijft, en bij verschillende ziekten aanwendt. Begrijpelijkerwijze kunnen wij Dr. Römer in deze beschouwingen niet volgen, doch vestigen niettemin gaarne de aandacht op zijne verhandeling over de Batak-bevolking, een volksstam, die onze belangstelling in elk opzicht waard is.

Wij achten het van belang hier letterlijk te doen volgen hetgeen de directie van het B. G. op den omslag dezer aflevering bekend maakt:

De Directie van het Bataviaasch Genootschap v. Kunsten en Wetenschappen heeft in hare vergadering van 11 Januari jl. besloten, om ter bevordering van de studie der door het Genootschap behartigde takken van wetenschap, een honorarium van *f* 25 per vel druks van 16 pagina's beschikbaar te stellen voor de schrijvers van artikelen, welke voor opname in het Tijdschrift voor Taal-, Land- en Volkenkunde in aanmerking komen."

Verslag van de Derde Jaarmarkt-Tentoonstelling te Soerabaja door J. E. Jasper. Batavia, Landsdrukkerij 1908.

In het jaar 1907 werd voor de derde maal te Soerabaja een zgn. jaarmarkt-tentoonstelling gehouden, die evenals de beide vorige — de couranten gaven indertijd uitvoerige verslagen — in alle opzichten een succes is geweest, dank zij het initiatief en den durf van den heer J. E. Jasper. Ja, in één opzicht heeft deze tentoonstelling zich toch van hare voorgangers onderscheiden, namelijk: zij heeft een belangrijk geldelijk overschot opgeleverd.

Veel van wat in dit verslag van den heer Jasper staat aangeteekend was ons reeds bekend door genoemde persverslagen, zoodat we meenen te mogen volstaan met een opsomming der hoofdstukken waarin het is verdeeld, te weten: I. Rondgang op het terrein; II. Metaalbewerking; III. Hout-, bamboe- en vlechtwerk; klapperdop; IV. Batik- en tjapkunst, weef en borduurkunst, kralenwerk; V. Voorwerpen van Balische kunstnijverheid; VI. De overige rubrieken. Ooftteelt. De kampong toekang. Voorts Bijlagen, waarin A. Lijst der bekroningen; B. Regeling voor de vliegerwedstrijden; C. Verantwoording van inkomsten en uitgaven.

Een aantal platen zijn aan het verslag toegevoegd, waarvan de prachtig bewerkte bokor of spoelkom „ongeveer 4 maanden geleden te Soerabaja gemaakt" wel het meest de aandacht trekt.

* * *

Jaaroverzichten van den handel in koloniale produkten 1907. Amsterdam, J. H. de Bussy. 1908. 4°.

Telken jare geeft de heer De Bussy, als bijvoegsel van de Indische Mercuur, genoemd overzicht, dat voor den handel in de eerste plaats van zeer groot nut moet zijn.

Thans bevat het overzicht gegevens betreffende Suiker, Koffie, Thee, Tabak, Indigo, Drogerijen, Bindrotting, Copra, Fijne werkhouten enz., Rijst, Specerijen, Kina, Huiden, Cacao, Katoen, Kapok, Tin, Arak en Rum, Petroleum, Scheepvaartbeweging en vrachten in Ned. Indië, terwijl ten slotte gegeven wordt een kort overzicht van den loop der Indische waarden op de Amsterdamsche Effectenbeurs opgenomen en de tabellen van de hoogste en laagste noteeringen, van week tot week in 1907.

* * *

Wij besluiten ditmaal ons weekoverzicht met het weergeven van den inhoud der na te noemen periodieken.

Weekblad voor Indië 1907—1908. No. 42.

De Raad van Nederlandsch-Indië, door M. van Geuns. — De Afrikaansche schaapziekte, door R. A. Ezerman. — Van 't oude Soerabaja, door Gabriël: slot. — Een feest in de binnenlanden. — In memoriam-C. J. van Haastert (directeur v/d kweekschool voor Inl. onderwijzers te Bandoeng), door R. B. M. — Enz.

De Indische Mercuur 1908. No. 10.

Factoren waarvan de qualiteit der thee afhankelijk is, door Dr. A. W. Nanninga. — Rubbersoaps door A. H. Berkhout. — Over den oorsprong van den Liberia-koffieboom. — De tin-exploitatie op Banka, Billiton en Singkep in 1906/7. — Verslag van het onderzoek naar goud in het Lawa-gebied. — Uitgifte van het Lawa-gebied en de terreinen der Maatschappij Suriname. — Taxatie oogst 1908 der particuliere koffielanden in Oost-, Midden- en West-Java en gouvernements koffieoogst. — Kultuurberichten. — Enz.

Indisch Genootschap. Vergadering van 18 Febr. 1908.

De wetsontwerpen tot wijziging en aanvulling van de Indische comptabiliteitswet en van het Indisch regeeringsreglement. (Voordracht, met discussie, door Mr. N. G. Pierson.)

Inspectie van den Landbouw in West-Indië. Bulletin No. 10. Januari 1908.

Bijdragen tot de kennis van het fermenteeren der cacao, door Dr. J. Sack. — Het „waschverlies" bij de cacao, door denzelfden.

Vervolg opgave der bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeskamer, Heulstraat 17, Den Haag.

De Javabode t/m 19 Februari;
Het Bataviaasch Nieuwsblad idem;
Het Nieuws van den Dag v. N.-I. idem;
De Sumatrapost t/m 18 Februari;
Het Soerab. Handelsblad t/m 18 Februari;
De Ind. Mercuur No. 11;
De Indische Financier No. 41;
Brochures over de fusie der Nederlandsche en Ned.-Indische Officierskorpsen.

Officieele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 14 Febr. 1908.
Benoemingen, enz.
Civiel Departement.

Verleend: wegens ziekte, 2 jaar verlof naar Europa, aan den onderwijzer 3e kl. J. L. Ch. Guiot; wegens langdurigen dienst, 1 jaar verlof aan Mr. M. B. van Meerten; wegens ziekte, één jaar aan den stationschef bij de S.S. op Java A. B. C. Koorevaar.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de hoofdingenieur-titulair B. O. W., J. C. Ribbers; de leerling-opziener bij het Boschwezen J. F. Deijkerhoff; de commies op het res.-kantoor te Bandjermasin, W. F. Arends, en de klerk bij het post- en tel.kantoor te Balikpapan, L. H. Blanken.

Benoemd: tot griffier van de Landraden te Sragen en Wonogiri W. F. Pfaff; van den Landraad te Trenggalek, W. Claase; tot asp.-ingenieur B. O. W., J. H. Levert en H. C. P. de Vos.

Tijdelijk gesteld: ter beschikking van den Directeur van B. O. W., S. Snuyf, asp.-ingenieur.

Benoemd: tot wedono van Koppo (Bandoeng) Raden Wiradilaga; van Tjiheulang (Tjiandjoer) Raden Wiratanoeningrat; van Tjidjoelang (Soekapoera) Raden Tjakra Prawira; van Tandjoengsari (Soemedang) Raden Kandoeran Satja Koesoema.

Ontslagen: wegens vertrek, eervol de deurwaarder V. H. van Ossenbruggen.

Benoemd: tot deurwaarder te Rembang W. G. C. Gabeler.

Toegelaten: tot uitoefening van de artsenijbereidkunde in N.-I., Mej. A. A. Landré.

Militair Departement.

Geplaatst: te Batavia de militaire paardenarts J. A. Gunst.

Overgeplaatst: van Djokjakarta naar Batavia de off. van gezondheid 1e kl. S. W. van Hettinga Tromp; van Batavia naar Atjeh en Onderh. de off. van gezondheid 2e kl. P. R. d' Arnaud Gerkens; van Makassar naar Salatiga de mil. paardenarts J. van Slooten.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de 2de machinist bij de Gouvernementsmarine G. E. Langenberg.

* * *

Uit de Javasche Courant van 18 Febr. 1908.
Benoemingen, enz.
Civiel Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst, 1 jaar verlof naar Europa aan het lid der Alg. Rekenkamer H. W. Kloos; aan den chef der 3e Afd. S.S. op Java A. Bryan en aan den ass.-res. van Banda J. B. Leon.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de adj.-chef der 4e Afd. S.S. op Java I. R. Brouwer; de hoofdingenieur 1e kl. B. O. W., J. de Booy; de klerk bij de S.S. op Java P. A. W. Hooff; en de commies der 3e kl. bij den post- en telegraafdienst Mej. W. H. Kieffer.

Tijdelijk belast: met de waarneming der betrekking van secretaris der res. Padangsche Bovenlanden T. M. Harthoorn.

Benoemd: tot commies op het residentiekantoor te Palembang F. H. Claus; te Bengkalis F. A. L. v. d. Smitte; tot secretaris der ass.-res. Billiton F. A. Palmer van den Broek; tot griffier van den Landraad te Brebes A. S. Ramakers van Praag; van de Landraden te Ngawi en Magetan, H. N. Klerks; tot controleur bij het B B. buiten Java R. J. Koppenol en H. J. Ch. Brunet de Rochebrune; tot architect bij B. O. W., E. de Graaf.

Ontslagen: op verzoek, eervol, als deurwaarder, buiten bezwaar van den lande, H. J. M. de Man te Toeban.

Benoemd: als zoodanig H. W. E. Heidsieck.

Geplaatst: in de res. Tapanoeli de controleur A. H. Philips.

Benoemd: tot onderwijzer 3e kl., W. J. van der Dussen en J. Langendam, en geplaatst repect. te Makassar en Depok.

Militair Departement.

Verleend: wegens ziekte, een jaar verlof naar Europa aan den kapt. der inf. D. van Geuns.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de dir. offic. van gezondheid 2e kl. Ph. A. F. Maier.

Gedetacheerd: bij het 2e bat. inf. te Magelang de 2e luit. der art. J. T. Mojet.

Overgeplaatst: naar de Westerafd. van Borneo de kapt. der inf. W. C. Pruis te Willem I; naar Banka de 2e luit. J. W. H. Kramers te Tjimahi; naar Medan de 2e luit.-kwartierm. H. J. C. Wolff.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de 2e stuurman bij de Gouv. marine P. P. Walter.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar Oost-Indië.

Passagiers van het stoomschip Salak; gezagvoerder A. van Leeuwen; van Rotterdam naar Nederl.-Indië.

Te Rotterdam hebben zich ingescheept: Mevrouw Wed. A. A. van Bemmelen—Kloppert; H. van der Meer.

Te Marseille zullen zich inschepen: Jhr. J. W. F. van den Bosch en echtg.; G. L. Waanders met echtg. en 2 k.; J. G. C. Hooghwinkel met echtg. en 1 k.; E. Gobee en echtg.; C. J. van der Burg en echtg.; W. A. Rotteveel met echtg. en 2 k.